

Mensenhandel: interacties, interventies en het slachtoffer

Prof. Conny Rijken, INTERVICT, Tilburg University

Inhoud

- Mensenhandel, wat is het?
- Wat zijn de gevolgen van mensenhandel voor psychisch welbevinden?
- Wat zijn gevolgen van interventies van opsporing en opvang?
- Hoe kunnen we interactie met slachtoffers verbeteren?

Gebaseerd op uitkomsten onderzoek PHIT (Psychological Health Impact of Trafficking),
<http://www.phit.ub.edu/en/>

Wat is mensenhandel?

Wat is mensenhandel?

- In Nederland uitgebreide definitie: 9 vormen van menshandel in 273f Sr (incl. voordeel trekken uit de uitbuiting, dwingen of bewegen tot verrichten arbeid of diensten)
- Drie onderdelen: handeling – dwang - (oogmerk) uitbuiting
- Dwang/onvrijwilligheid centraal element, tenzij minderjarig
- Dwang/onvrijwilligheid kan ook blijken uit de omstandigheden
- Lid 6: kwetsbare positie: geen ander aanvaardbaar alternatief

Kwetsbare positie – geen vrije keuze

- Factoren die een rol spelen:
 - Schuld
 - Jonge leeftijd
 - leeftijdsverschil
 - Verstandelijke beperking
 - Overwicht van verdachte
 - Afwezigheid sociaal vangnet/isolatie
 - Uitzichtloze situatie
 - afhankelijkheidsrelatie

Doel van de handeling is uitbuiting, maar wat is dat?

- HR: *‘situatie die niet gelijk is aan omstandigheden waarin mondige prostituee in Nederland pleegt te verkeren’*

Ieder geval individueel beoordelen

- Aard en de duur van de tewerkstelling
- Beperkingen voor de betrokkenen
- Economisch voordeel
- Beoordeling naar Nederlandse maatstaven

Wie zijn de slachtoffers en
wat zijn gevolgen van MH?

Wie worden slachtoffer

- Geen homogene groep
- Toename van minderjarige slachtoffer seksuele uitbuiting
- Velen hebben schulden
- Velen hebben een verleden van geweld en seksueel misbruik

Onderzoek PHIT

- 15 slachtoffers geïnterviewd
- De helft van de slachtoffers kwalificeert jeugd als 'slecht'
- Schadelijke jeugd en seksuele uitbuiting hebben invloed op opleidingsniveau
- Allen hebben een belast verleden en gebrek aan stabiliteit in hun jeugd
- 4 van de 6 Nederlandse slachtoffers geeft aan dat ouder(s) psychische problemen had

Vulnerability factors

West-African

- Political conflict in her country, divorce of her parents, abandonment by her mother, murder of her father and brother and later imprisonment due to corrupt police.
- Growing up with aunt who treated her like a slave and forced her to marry an old man before the age of 18 who abused her.
- Living in poverty.
- Previous childhood labor trafficking experiences, living in poverty and the death of her parents and husband.

Eastern-European

- Being abandoned by her mother and guardian when she was a child.
- Being pregnant before the age of 16.

Dutch

- Sexual abuse by teacher before age of 12, fights and divorce of parents. Was taking care of her parents and was looking for a father figure.
- Stopped going to school after the age of 14 out of fear of bullies. Was often called a whore by her social surroundings including her father.
- Has been raped by a stranger before the age of 10. The rape changed her perspective on sex.
- Sexual abuse and exploitation in her childhood, living with a foster family and emotionally unavailable parents.
- Emotionally unavailable parents/ mother and personality traits as a consequence hereof (2).

Uitbuitingssituatie en relatie met dader

- Veel bedreigingen, fysiek en seksueel misbruik en manipulatie
- Nederlandse en Oost Europese slachtoffers vaak relatie met dader
- Gemiddelde duur uitbuiting 49 maanden
- Opbouw van schuld
- Afrikaanse slachtoffers veelal werkzaam in illegale/ondergrondse prostitutie

Psychische gevolgen mensenhandel

- Angst en paniekaanvallen
- Depressie; verdriet en gevoel niets waard te zijn, uitzichtloosheid en suïcidaliteit
- PTSD
- Stress
- Vijandigheid en boosheid
- Verslaving

Psychische gevolgen mensenhandel

- Self-blaming
- Gebrek aan psychologische ondersteuning voor NL en Europese s.o.
- Gebrek aan gespecialiseerde opvangplekken (o.a. voor slachtoffers met multiproblematiek)
- Moeite om leven na uitbuiting op te pakken (zingeving)
- Kans op revictimisatie

Interactie met politie, OM,
hulpverlening en slachtoffers

De Keten

- 50 interviews in PHIT
 - 9 Officieren van Justitie
 - 5 Politie
 - 10 beleidsmedewerkers en advocaten
 - 26 hulpverleners

Balans opsporing en welbevinden slachtoffer

- Dubbele rol politie
- Positie bij intake

Bij indicatie mensenhandel, hulp en ondersteuning aanbieden

Bij indicatie mensenhandel, start strafrechtelijk onderzoek

Maar niet altijd in belang van het slachtoffer

Identificatie

- Mensenhandel niet erkent door autoriteiten
- Slachtoffers niet geïnformeerd door autoriteiten
- Gebrek aan kennis over opvang en hulp bij slachtoffers
- Dubbele rol politie/hulpverleners bij einde uitbuiting:
 - Gebrek aan daadkracht
 - Bieden van mogelijkheid te verlaten
 - Belangrijke rol familie

Identificatie

- Politie en OM: ‘we weten dat ze slachtoffer zijn maar zij blijven ontkennen en hulp weigeren. We kunnen dan niets doen’.
- Slachtoffers: ‘Politie wist dat ik werd uitgebuit en zij hadden meer moeten doen om mij daarvan te overtuigen en ernst van de situatie in te laten zien’.

Wat zegt dit over onze verwachtingen van slachtoffers en politie?

Perspectief slachtoffers

- Meer druk en minder onafhankelijkheid
- Zijn gewend dat anderen (dader) beslissingen neemt voor hen
- Verwachten dat politie beschermt en helpt
- LVB slachtoffers kunnen situatie niet overzien

Perspectief politie, OM en hulpverlening

- Moeten geholpen willen worden
- Verwachting dat ze mee willen werken om dader te pakken
- Verwachting dat zij consistent verklaren
- Onbegrip als ze teruggaan naar dader

Interactie met de politie, OM en hulpverlening

- Medewerking van slachtoffers blijft cruciaal voor strafrechtelijke procedure
- Culturele aspecten worden moeilijk begrepen
- Door vraagstelling gevoel niet te worden begrepen en geloofd

‘hoe ben jij in deze situatie beland’, ‘waarom was je daar’, ‘waarom ging je niet weg’

- Moeten bewijs leveren wat ze niet hebben (alle groepen)
- Worden slecht geïnformeerd over hun rechten tijdens rechtszaak
- Onzekerheid voor derdelanders, gecompliceerde procedures

Interactie: een theoretisch perspectief

- **Inconsistenties in verklaringen** (Hohl & Conway 2017)
 - Inconsistenties zijn normaal
 - In verhoren focus op details
 - Bij trauma gaat perifere informatie verloren ('weapon focus effect')
- **Onderbreken medewerking en gaan terug naar de dader**
angst, represailles, schaamte, gebrek aan voortgang, niet serieus genomen worden
- **Beschermen van de dader**
Stockholm syndroom, maar ook relationele sfeer en angst

Interactie: een theoretisch perspectief

- Aspecten tijdens verhoor: (Hauer et al. 2005, Dubelaar, 2014)
 - Nadruk op een aspect
 - Gevoel te moeten overtuigen verhoogd risico op fouten in geheugen
 - Sturing, herhaling, gesloten vragen
- Trauma/stress en herinneringen (Brewin 2007, Hupperetz et al., 2018))
- Verstandelijke (on)vermogen
- Culturele aspecten
- Verstrijken van tijd
- Therapie

Wat kunnen we doen?

- Investeren in bewustwording slachtoffers van slachtofferschap
- Investeren in uitleggen hulp en opvang
- Investeren in goede gespecialiseerde opvang
- Verheldering en scheiding taak politie en hulpverlening

Wat kunnen we nog meer doen?

- Open communicatie
- Goede ervaringen met narratieve interviews
- Rekening houdend met theoretische inzichten over geheugen en verklaren
- Kortom meer ruimte voor een benadering waarin slachtoffer centraal staat

Veel dank voor uw aandacht!

c.r.j.j.rijken@uvt.nl